

HAJDÚ MIHÁLY, **Általános és magyar névtan.**
Osiris Kiadó, Budapest, 2003. (955 lap)

1. HAJDÚ MIHÁLY nemrégiben megjelent tankönyvének címe (Általános és magyar névtan) elméleti igényű összefoglaló munkát sejtet: a nemzetközi és a hazai névelméleti szakirodalom szintézisét, értékelését és rendszerbe foglalását ígéri. A kötet ilyen szempontból mindenképpen hiánypótló lehet a magyar névtudományban, hiszen hasonló témájú összegzés írására J. SOLTÉSZ KATALIN kitűnő munkájának megjelenése óta (1979) senki nem vállalkozott.

2. HAJDÚ könyvében rövid bevezető után elsőként a névtudomány történetét tekinti át az ókortól napjainkig. A hatalmas szakirodalmi háttérre támaszkodó ismertető jellegű tudománytörténet kronologikus rendben halad, névkutatási paradigmákat, korszakokat explicit módon nem különít el (17–37).

A szerző ezt követően az önelvű névtan képviselőjeként a névkutatás társtudományainak (az ilyen tekintetben domináns nyelvészetnek, ezen belül a nyelvtörténetnek, dialektológiának, szociolingvisztikának és stilsztikának, továbbá a nyelvtudomány mellett az irodalomtudománynak, a történettudománynak, a teológiának, a jogtudománynak, a közgazdaságtannak és a földrajznak) a névtannal való lehetséges érintkezési pontjait mutatja be röviden (38–45).

3. A főként névelméleti tárgyú „Általános kérdések” című alfejezetben HAJDÚ korábbi tanulmányaival összhangban a tulajdonnévi kategóriát a következőképpen véli leginkább megragadhatónak: „minden nyelvi jel tulajdonnév lehet, amit alkotója vagy használója annak tekint” (58; a szerző kiemelésait itt és a továbbiakban töröltem — F. K.; vö. még 53). HAJDÚ MIHÁLY ezen álláspontja a magyar névtani szakirodalomból leginkább HEGEDŰS (1997, 1999) és TOLCSVAI NAGY (1996) tulajdonnév-felfogásával rokonítható.

3.1. A tulajdonnév pragmatikai szempontú megközelítése vezeti el HAJDÚt egyfelől a névformánsok létében való kételkedéshez (53, 136–7), másfelől pedig a tulajdonnévvé válás és a köznevesülés fokozatosságának tagadásához (54–8, 72).

Érdekesen mond ellent ugyanakkor ez utóbbinak a szerző azon megjegyzése, amely szerint a köznevesülés során „egy névvisező (személy, hely vagy más objektum) a többi hasonlónál ismertebbé válik, nevét egyre többen használják, s lassan, fokozatosan fogalommmá válik” (71).

3.2. A jelentéstani kérdéseket tárgyaló kisebb alfejezetben a denotációról és denotátumról, a motiváltságról és önkényességről, az információtartalomról, a konnotációról és névhangulatról, valamint a tulajdonnévi hangalak és jelentés lehetséges összefüggéseiről (mono-, poli- és heteronímia, illetve mono-, poli- és heterodenotátum) szól a szerző (82–95).

HAJDÚ MIHÁLY a tulajdonnév jelentésén nem a denotációt, hanem a denotátumot érti, érvelése szerint ugyanis a fizikálisan nem létező dolgok tulajdonneveinek is vannak jelöltjeik, a különbség csupán annyi, hogy ezek a denotátumok az emberi tudatban léteznek (85–6).

A szerző a fentieknek megfelelően a tulajdonnevek szemantikájával kapcsolatban a következő megállapításra jut: bár „a legtöbb ember jelentésen az etimológiai jelentést érti” (82), „a név jelentése [...] azonos magával a megjelölttel: *nomen proprium et denotatum idem esse*” (86). HAJDÚ MIHÁLY a továbbiakban ugyanakkor e két jelentésszintet mégsem különíti el, „a név jelentésén” ugyanis rendre az áttetsző etimon jelentését érti: vö. „a testi tulajdonságra utaló nevek viselői ritkán felelnek meg nevük jelentésének” (83); „A buddhista nevek általában filozófiai fogalmakat jelentenek” (165); „*Latomas, Latamas* (1211), amely ’megálmodott’ jelentésű is lehet” (349) stb. A szerző ezen eljárásában minden bizonnyal a korábbi GOMBOCZ-féle jelentésfelfogás (1926/1997: 156–8) latens továbbélése mutatkozik meg.

3.3. A kötetet olvasva azt tapasztalhatjuk, hogy HAJDÚ MIHÁLY monográfiájában is tetten érhető a tulajdonnevek elsődlegességét/másodlagosságát érintő általános, de mindenképpen indokolt szakmai bizonytalanság: közismert, hogy a névelméleti kutatások ezt a kérdést még manapság sem tudják egyértelműen megválaszolni.

HAJDÚ munkájában a tulajdonnevek végső közszói eredeztetése mellett érvel, a kategória elsődlegességét csak a nyelvkeletkezés idején tartja elképzelhetőnek („azt valljuk, hogy valamennyi nyelvben köznevek váltak tulajdonnevekké. Közben mégis érdemes elgondolkodnunk azon, hogy a beszéd kialakulása kezdetén valóban megtörténhetett az ellenkezője is”: 19; vö. még 9); majd más helyeken — ám az imént leírtaknak némileg ellentmondva — olyan nevekről is szól, amelyeknek nincs etimonjuk, mert „mesterségesen alakultak ki valakinek a játszi kedvteléseként” (83–4), vagy olyanokról, amelyek „szófaja [...] értelmetlen hangsor” (131).

3.4. „A tulajdonnév a nyelvtani rendszerben” című részben (128–32) HAJDÚ MIHÁLY — anélkül, hogy a (napjaink nyelvtudománya számára is problémás) *szó* terminusról alkotott elképzeléseit kifejtené — arra hivatkozik, hogy a tulajdonnevek gyakran „több szóból” állnak, így a főnevek csoportjába való szokásos besorolásuk tarthatatlan (vö. még 771).

E gondolata egyébként nem előzmény nélküli: „A tulajdonnév mint szófaji kategória” című korábbi tanulmányában (1997) a probléma feloldásának érdekében a mondat és a mondatrész között egy újabb, pontosan nem definiált hierarchikus szintet (mondatelemet) is elkülönít, amelynek két fajtája van: a közszó és a tulajdonnév. HAJDÚnak ezt az elképzelését — amelyet mostani kötetébe csak implicit módon emelt be — leginkább NYIRKOS ISTVÁN hasonló témában írt tanulmányának (1998) gondolatmenetével rokoníthatjuk.

Korábbi írásainak megfelelően HAJDÚ a tulajdonnevek különállása mellett érvelve végül a következő — több szempontból is megkérdőjelezhető — megállapításhoz jut el: „A tulajdonnév tehát főnévként illeszkedik be a kommunikációba (mondatba, szövegbe), de nem a közzavakhoz hasonlóan gondolatközlő eleme annak, hanem azonosító funkciójú, s így független a többi szófajtól, azok mellett külön rendszert alkot. [...] Nyelvtanainknak tehát egymástól függetlenül kell tárgyalniuk a kommunikáció eszközeit (közzavakat) és az azonosítás eszközeit (tulajdonneveket)” (131).

3.5. „A nevek grammatikája” című rész — HAJDÚnak az iménti, a tulajdonnevek önálló nyelvtanát hirdető elképzelésével összhangban — hangtani, alaktani, szófajtani, névalkotási és névszintaktikai kérdéseket tárgyal (132–43); a „Névváltozások” című rövid alfejezetben pedig a tulajdonnevek morfológiai és jelentésbeli változásairól (alakváltozatok, ellipszis, metafora, metonímia, névtárgulás, névszűkülés) szól a szerző (95–101).

Ez utóbbi rész — legalábbis megítélésem szerint — világosabb tagolású lehetne, ha a tárgyalás során HAJDÚ határozottabban elkülönítené a tulajdonnév → tulajdonnév (pl. *Urál* ’hegy’ > *Urál* ’folyó’) és a tulajdonnév → közzzó (pl. *Mohács* helynév > *mohácsok* ’tragikus események’) irányú módosulásokat. A szerző így teljesebbé tehetné a tulajdonnevek keletkezéstörténeti leírását, hiszen ilyen elrendezés esetén (illetőleg a közzzó → tulajdonnév irányú változásnak a tipológiába való felvételével) e részbe beemelhetővé válnának „A nevek grammatikája” című egység névalkotási kérdéseket (pl. a rövidülést, az elemelhagyást) taglaló szakaszai is, de ugyanitt kaphatnának helyet a külön alfejezetbe szorult köznevesülés esetei (71–82).

Mindemellett a „Névváltozások” részbe (95–101) beilleszthetők lennének még a „Közzzavak és tulajdonnevek összefüggései” cím alatt tárgyalt keletkezéstörténeti jelenségek (59–71) is. Ez utóbbi részben ugyanis HAJDÚ MIHÁLY azokat a névszerkezeti változásokat igyekszik rendszerbe foglalni, amelyek során a tulajdonnév elveszti etimológiai áttetszőségét (pl. *Szenttrinitás* > *Terentás* településnév), illetve azokat, amelyek eredményeként a tulajdonnév látszólag másik (új) etimonhoz kötődik (pl. *Hidegséd* > *Hidegség* víznév).

Mindenképpen szükséges megemlítenünk azt is, hogy HAJDÚ ez utóbbi nyelvi jelenséget (tkp. a beszélők azon szándékát, hogy a számukra már nem áttetsző neveknek új motivációt teremtsenek) — kissé logikátlanul — együtt tárgyalja az ettől teljesen független (azaz nem nyelvi, hanem nyelvészettörténeti természetű) naiv etimologizálással. A szerzőt e kérdéskör bemutatásakor minden bizonnyal az a terminológiai kétértelműség zavarta meg (amelyre egyébként maga is utalt: 62), hogy a szakirodalom a szóalkotásmód egy fajtáját és a tudományos alapokat nélkülöző szófejtést egyaránt *népetimológia*-ként emlegeti.

4. Az első „Általános névtan” című nagy fejezetben HAJDÚ MIHÁLY az eddig említetteken kívül még a tulajdonnevek fordíthatóságáról értekezik röviden

(143–5); és — a névkutatás önállóságát hirdető szemléletének megfelelően — igen bőségesen szól névlélektani kérdésekről is (101–27), majd egy rövid terminológiai kitekintés után (151–3) a világ kultúráinak személynévadási szokásait tárgyalja részletesen (153–319).

5. Ez utóbbi alfejezet (Személynevek) témájából adódóan KÁLMÁN BÉLA „A nevek világa” című ismeretterjesztő munkája analóg részeinek (1996: 16–40) lehet méltó folytatása.

A hatalmas nemzetközi szakirodalmi háttérre támaszkodó áttekintés alapvetően földrajzi egységenként halad, de néhol e rendszerező elvvel egyéb (történelmi, nyelvi) szempontok is keverednek. Ennek következtében logikátlaná válik a tárgyalásmód: így kerülhetnek például a magyarországi zsidóság személynévei a „Közel-Kelet” című részbe (176–80) vagy az Amerikába hurcolt afrikai rabszolgák és utódaik ottani (azaz: amerikai) személynévadási szokásai az „Afrika” alfejezetbe (162–3); de ugyanez a szemlélet nyilvánul meg a szerzőnek az „Európai népek” résszel kapcsolatos megjegyzésében is: „Kétségtelenül pontatlan a cím, hiszen Amerika és Ausztrália nem őslakosságának a névadásával is itt kell foglalkozni, mivel valamennyien Európából jutottak el az új földrészekre” (199).

6. A magyar személynévadás összegző bemutatására vállalkozó nagy fejezet első része — noha „A magyar névtörténet korszakolása” címet viseli —, névadási periódusok elkülönítésével csak igen keveset foglalkozik (323–5), ehelyett inkább leíró jellegű tudománytörténeti áttekintést nyújt (325–46).

A magyar személynévadás szakaszai HAJDÚnál a közismert nyelvtörténeti korszakokkal esnek egybe, ezeken belül kisebb (főként történelmi eseményekhez kötődő) periódusokat pusztán családnévtörténeti szempontból különít el a szerző (324–5).

7. A következő igen terjedelmes alfejezetben rövid terminológiai bevezető után (347) az egyéni nevek (HAJDÚnál: a világi névadáson alapuló ún. egyelemű személynévek, valamint a keresztségben szerzett nevek) nyelvtörténeti korszakoként haladó tárgyalása következik (347–637).

Az ómagyar kori névanyag bemutatását HAJDÚ a megszokott módon, főként PAIS DEZSŐ tipológiájára (1921–1922) alapozva végzi el (347–65). A szerző helyesen ismeri fel: mivel csak azokat a neveket tekinthetjük átvételeknek, amelyek elsődlegesen is tulajdonnevekként kerültek be a magyar névrendszerbe (348), a török jövevénynevek tárgyalásakor a szokásos „jelentés szerinti [pontosabban: a névelőzmény jelentése szerinti — F. K.] csoportosítás is csak az eredeti, török nyelvben való értelmük [helyesebben: közszói etimonjuk — F. K.] alapján lehetséges” (357).

HAJDÚ az önelvű névtan képviselőjeként a középmagyar és újmagyar keresztnévadási szokásokat — többnyire mechanikusan, nemzedéknyi bontásokat

alkalmazva — főként névélettani és névgyakorisági szempontból tekinti át (365–412, illetve 412–637); a keresztnévek megterheltségének változásait kutatva a névválaszték gazdagítását szorgalmazó nyelvművelő szemléletet képvisel (vö. 340, 375, 377–9, 452–3 stb.).

8. A szerző az ezt követő alfejezet (638–731) élén álló terminológiai bevezetőben a *becenév* szakszót a következőképpen határozza meg: „a *becenév* [...] minden olyan névforma összefoglaló megnevezése, amely egyénnév [...] bármiféle alakváltozata, függetlenül a hangulatától és funkciójától” (638).

A névtípus morfológiai szempontú megközelítésének ugyanakkor ellentmondani látszik egyfelől az, hogy HAJDÚ e részben olyan „becenevekről” is ír, amelyek nem tulajdonnevekből keletkeztek alakmódosulással, hanem közszoói eredetűek (718); másfelől pedig az, hogy a szerző egy helyen a *beceneveket* olyan egyénnévvaltozatokként említi, amelyek a teljes névhez viszonyítva más funkcióval vagy eltérő hangulattal rendelkeznek (649); de ugyanennek a szemléletnek a megnyilvánulását tapasztalhatjuk abban is, hogy HAJDÚ a funkcionális névcserét mint névkeletkezési módot mutatja be tipológiájában (725–6).

8.1. HAJDÚ MIHÁLY a *becenevek* tárgyalása során alaktani elemzést ígér (638), rendszerezésében mégis főként keletkezéstörténeti kategóriákat szerepeltet (név végi rövidülés, képzés, név eleji csonkulás, ikerítés, mássalhangzó- és magánhangzó-változás, hangcsoportismétlés, szótagcsere, névösszerántás, összetétel).

A szerző a *becenevek* így kialakított sajátos altípusainak tárgyalását egyenként végzi, az önlevű névtan célkitűzéseinek megfelelően áttekintve azok névélettani és névgyakorisági jellemzőit is.

8.2. Az imént már említett szemléleti heterogenitás, azaz a morfológiai és névalkotási szempontok keveredése nyilvánul meg HAJDÚ azon eljárásában is, hogy RÁ CZ ENDRE nyomán (1960, 1966, 1967) a képzéssel alakult nevek közé más módon keletkezett névformákat is felvesz, például olyanokat, amelyek esetében „történetileg bebizonyítható a rövidülés, azonban egy adott korszakban már a nevek használói is képzett alaknak érzik a [...] rövidült neveket, s így is illenek bele a tárgyalt korszak *becenév*rendszerébe” (642; vö. még 653–6, 660, 662, 664 stb.). A szerző ugyanígy jár el a következő, családnevekkel foglalkozó egységben is, ahol a képzett nevek csoportjában — némi csúsztatással — tulajdonképpen nem is a képzéssel alakult családneveket, hanem azoknak a fenti értelemben vett képzős *becenévi* etimonjait tipizálja (814).

A *becenevek* osztályozásának logikáját még inkább megbontja, hogy ezt — a szemléletbeli keveredés miatt egyébként is megkérdőjelezhető — elvet maga HAJDÚ MIHÁLY sem érvényesíti következetesen munkájában: az *Idi* (< *Ildikó*), *Judi* (< *Julianna*), *Sadi* (< *Sándor*) stb. nevek kapcsán ugyanis megjegyzi, hogy noha ezek a mai nyelvérzék számára *-di* képzősöknek minősülnek, „nem lehet azonban alakulásuk módját teljesen figyelmen kívül hagyni. Ennek vizsgálatokor

megállapíthatjuk, hogy [...] más névalakítási módon jöttek létre, s ki kell reszesztenünk őket a *d*- típusú képzős nevek csoportjából” (672).

A RÁCZ ENDRE gondolatmenetét követő elv nyomán a *becenév* képző szokásos fogalma is természetszerűleg értelmeződik át HAJDÚnál. A szerző e csoportba a hagyományosan képzőnek tartott toldalékok mellé olyan névvégződéseket is felvesz, amelyek képzőjellege egyébként vitatható: a képző státus kritériuma ugyanis HAJDÚ MIHÁLY szerint csupán az, hogy az adott hang vagy hangcsoport több névváltozatban is előforduljon, és a teljes névhez képest eltérő hangulatú vagy más funkciójú névformát, becenevet eredményezzen (649; vö. még 642).

Mindezeknek megfelelően szerveződik a kötetben alkalmazott képzőtípológia is: a szerző — RUZSICZKY ÉVA azon megjegyzésére hivatkozva, hogy a mai nyelvtudat nem képes elemeire bontani a több képzőből összeforrt alakulatokat (1961: 342) — a szokásos etimológiai alapú kategóriák (egyszerű és összetett becenevképzők) helyett inkább a képzőbeli fonémák száma szerint elkülönülő egyszerű és testesebb típuspárt vezet be (662; vö. még 649).

8.3. HAJDÚ MIHÁLY az egyénnevek morfológiai változásaival kapcsolatban helyesen jegyzi meg: „igen ritka az az eset, amikor egy-egy alakulási mód (rövidülés, képzés, csonkulás stb.) önmagában szerepel egy névben. A különböző névalakítási módok rendszerint keresztezik egymást” (727).

A szerző ezen észrevételét ugyanakkor — éppen annak fontossága miatt — hasznos lett volna e fejezet gondolatmenetébe szervesen is beépíteni, azaz a kisé torzító kategorikus osztályozás helyett a tulajdonnevek hangalakai és morfológiai módosulásainak (itt: a becenevek keletkezésének) megragadására egy rugalmasabb leírásmódot választani, és — a besorolási bizonytalanságok kiküszöbölése érdekében — inkább elméleti, mintsem gyakorlati jelleggel közelíteni ehhez a kérdéskörhöz (vö. ugyanakkor 697, 701, 726, 728).

9. A „Családnevek” című részben (732–875) HAJDÚ a *családnév* és a *vezetéknev* terminusokat szinonim értelemben használja annak a személynévtípusnak a megnevezésére, amelyik „valóban a családot jelöli, tehát az egész család, fölmenők és leszármazottak viselik, vagyis öröklődik” (732).

9.1. A szerző a névtípus kialakulásának okait kutatva (733–40) arra a megállapításra jut, hogy a névhomonímia, a pontosabb identifikáció szándéka, gazdasági és jogtörténeti okok, az oklevélírási gyakorlat és a nyelvi divat együttesen játszottak közre abban, hogy „már a XIII. században használták a családnevek különböző formáit, ha nem is fordultak elő ezek a följegyzésekben rendszeresen, s azok is elsősorban a latin oklevélírási gyakorlata szerint lefordításra kerültek. A XIV. század elejére minden bizonnyal már általános volt az elterjedésük, és nyilván a használatuk is, de még gyakran változhattak, könnyen cserélődhettek a legkülönbözőbb okok miatt” (740).

9.2. HAJDÚ a személyre utaló közsavak névkiegészítő szerepe mellett foglal állást (743–9), a foglalkozásnévi utótagokat pedig attól függően tekinti a név szerves részeinek (családneveknek), illetőleg közsői névtartozékoknak, hogy azok öröklődnek-e vagy sem (742).

9.3. A szerző a családnevek öröklődésének és változásainak áttekintése után (750–2, illetve 752–61) a névtípus osztályozási lehetőségeit taglalja (761–73).

HAJDÚ MIHÁLY a családnev-rendszerezések eddigi szakirodalmából válogat (761–6), majd az e munkákból nyert tapasztalatok segítségével alakítja ki saját névelemzési szempontjait, amelyek a következők: a névadás indítéka, az etimon nyelvi hovatarozása, morfológiai és szófajtani elemzés, jelentéstani és stilisztikai vizsgálat, földrajzi, dialektológiai, etnikai, vallási és társadalmi szempontú elemzés, névélettani és névgyakorlási vizsgálat, illetve mindezek időbeli változásainak áttekintése (766–73).

10. Noha a szerző a „Magyar személynevek” című részben az egyéni, a becézés és a családnevek tárgyalásának önálló fejezeteket szentelt, a (tőle képviselt pragmatikai szempontú tulajdonnév-felfogással egyébként leginkább harmonizáló) ragadványnevekről — az olvasó számára érthetetlen módon — megfedkezett.

Ez a mulasztás — indokolatlanságán túl — azért is különösen sajnálatos, mivel úgy gondolom, hogy éppen ez a névtípus az, amelynek vizsgálata a személynévkutatáson belül kiemelt helyet érdemel: a jelenkori ragadványnevek jellemzőinek feltárása ugyanis régi személyneveink vizsgálata számára is fontos észrevételekkel szolgálhat, hiszen a mostani ragadványnévanyag vizsgálata során fokozott mértékben van alkalmunk arra, hogy a nevek keletkezési körülményeit és a névtípus névadási normáját alaposan tanulmányozzuk. Az itt nyert tapasztalatokat így módon a történeti személynevek (ősi egyénnevek, családnevek) kutatásában is hasznosíthatjuk, ahol a vizsgálat efféle feltételei kevésbé kedvezőek.

11. Igen értékesnek tarthatjuk HAJDÚ MIHÁLY azon módszertani észrevételét, miszerint az eddigi névtipológiákban főként „a szempontkeveredések okozták a zavart [...] Ez azonban semmiképp sem jelenti azt, hogy az alkategóriák nem lehetnek másik nagy csoportból kölcsönöztek. Ha a célszerűség úgy kívánja, akkor a kisebb egységek párhuzamosan lehetnek más szempont szerint kiválasztottak, de önmagukban azoknak is tisztáknak kell lenniök. Ha újabb szempontból is célszerű megnézni egy-egy névcsoportot, akkor azt újabb alsóbb, kisebb csoportokban, harmad-, negyedrendű alkategóriákban kell megtenni. Egy-egy szinten soha ne keveredjenek a szempontok” (766–7).

Mindezeket szem előtt tartva azonban meglepő, hogy HAJDÚ MIHÁLY munkájában maga sem törekszik egyértelmű osztályozások kialakítására: amellet, hogy a szakirodalomból átemelt tipológiák ilyen jellegű tévedéseit általában nem korrigálja (vö. 184–5, 191–2, 206, 218–20, 244, 354, 357–8 stb.), saját rendszerezései sem mentesek a szemléleti heterogenitástól.

A becenevek és a családnevek kapcsán már említett, morfológiai és névalkotási szempontokat ötvöző rendszerezésein túl tipológiai kevertség jellemzi például a családnevek szemantikai osztályozását is (786–809), amelyben az etimónok jelentése alapján kialakított kategóriák (pl. foglalkozásra, tulajdonságra utaló nevek) együtt szerepelnek a névelőzmények lexikális csoportjaival (keresztnev, helynév) és a jövevénynevek keletkezéstörténeti osztályaival (szláv, német, román stb. tulajdonnévi átvételek).

12. HAJDÚ munkájának e tematikus egységeit a könyv címével („Általános és magyar névtan”) összevetve kissé érthetetlen az olvasó számára, hogy a tulajdonnév problematikájával foglalkozó rövidebb rész után (15–150) a személynévadás kérdése miért kapott oly nagy és más névtípusokhoz képest szinte kizárólagos hangsúlyt (151–875). Bár (a fedőlapon egyébként nem szereplő) „Személynevek” alcím e tekintetben némi magyarázattal szolgálhat: a szerző két kötetesre tervezhette írását. Kár, hogy erre vonatkozó egyértelmű kijelentést a szövegben sehol nem találunk.¹ Ezért úgy vélem, szerencsésebb lett volna, ha a szerző munkája címéül a fenti helyett inkább az „Általános és magyar személynévtan” elnevezést választja.

13. Sajnálatos, hogy a kötetben sok nyomdahibát találhat az olvasó; mindenképpen elismerésre méltó ugyanakkor a munka nemzetközi és hazai szerzők írásait egyaránt felvonultató hatalmas (pontosan 2915 tételes) bibliográfiája (877–955).

14. A szerző oktatási célokra szánt kötetében új elméletet nem dolgozott ki, nem is ez volt a feladata. Ahogyan maga is fogalmaz: „mint minden tankönyv, ez is az eddigi kutatásokat ötvözi, az esetleges eltérő véleményeket nem hallgatja el, de lehetőleg egységes képet alkotva bemutatja a tudomány mai állását, ismereteinket a tulajdonnevekről” (11–2).

A kötet szerzője által megfogalmazott elv szempontjából különösen sajnálatosnak tarthatjuk, hogy HAJDÚ MIHÁLY tankönyvírói célkitűzéseit munkájában végül mégsem valósítja meg: a már ismertetett szakmai problémákon túl a kötet szerkezete és tárgyalásmódja miatt sem igazán alkalmas arra, hogy összegző és áttekintő kézikönyvként vállaljon részt az egyetemi-főiskolai oktatásban.

FEHÉR KRISZTINA

¹ Itt jegyzem meg, hogy ZÁNTÓ EDINA e könyvről írott ismertetésében a kötet 150. lapján olvasható szerzői megjegyzést (ti. az egyes névcsoportok „bővebb kifejtése, alosztályaik megnevezése később, a megfelelő helyeken fog megtörténni”) ilyennek véli (vö. ZÁNTÓ 2004: 210). Megítélésem szerint azonban HAJDÚ e kijelentése — annak általánossága miatt, továbbá azért, mert az a személynevekre is vonatkozik — nem tekinthető kétkötetességre utaló szövegrésznek.

Irodalom

- GOMBOCZ ZOLTÁN (1926/1997): Jelentéstan. In: Uő: *Jelentéstan és nyelvtörténet. Válogatott tanulmányok*. Budapest, 1997. 129–94.
- HAJDÚ MIHÁLY (1985): A névvé válás folyamatáról. In: BÉKÉSI IMRE (szerk.): *Név és névkutatás. Az Inczeffi Géza halálának 10. évfordulóján rendezett emlékülés előadásai*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 170. sz. Budapest. 29–34.
- HAJDÚ MIHÁLY (1991): A magyar névtudomány a magyar nyelvjárástörténeti kutatás szolgálatában. In: KISS JENŐ–SZÜTS LÁSZLÓ (szerk.): *Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből*. Budapest. 250–4.
- HAJDÚ MIHÁLY (1997): A tulajdonnév mint szófaji kategória. In: B. GERGELY PIROSKA–HAJDÚ MIHÁLY (szerk.): *Az V. magyar névtudományi konferencia előadásai*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. sz. Budapest. 471–7.
- HAJDÚ MIHÁLY (1998a): A tulajdonnév „meghatározása”. *Névtani Értesítő* 20: 5–12.
- HAJDÚ MIHÁLY (1998b): Tulajdonnevek a nyelvi rendszerben. *Az Egri Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei* 24: 52–6.
- HAJDÚ MIHÁLY (1999): Nyelvtudomány-történeti vizsgálódás a tulajdonnevek szófaji besorolásáról a XIX. század közepéig. In: KUGLER NÓRA–LENGYEL KLÁRA (szerk.): *Ember és nyelv. Tanulmánykötet Keszler Borbála tiszteletére*. Budapest. 141–8.
- HAJDÚ MIHÁLY (2000): Az önálló névtan születése és szükségessége. In: NAGY L. JÁNOS (szerk.): *Petőfi, névtan, helyesírás. Implom József Középiskolai Helyesírási Verseny 1998–1999*. Gyula. 72–82.
- HAJDÚ MIHÁLY (2003): Kommunikáció és identifikáció. *Magyar Nyelv* 99: 1–9.
- HEGEDŰS ATTILA (1997, 1999): Mi a tulajdonnév? *Névtani Értesítő* 19: 5–8, 21: 314–7.
- J. SOLTÉSZ KATALIN (1979): *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest.
- KÁLMÁN BÉLA (1996): *A nevek világa*. Negyedik kiadás. Debrecen.
- NYIRKOS ISTVÁN (1998): A tulajdonnevek szófaji besorolásának kérdéséhez. *Az Egri Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei* 24: 57–65.
- PAIS DEZSŐ (1921–1922): Régi személyneveink jelentéstana. *Magyar Nyelv* 17: 158–63, 18: 26–34, 93–100.
- RÁCZ ENDRE (1960): Rövidüléssel alakult becéző nevek a XIV. században. *Néprajz és Nyelvtudomány* 3–4: 69–84.
- RÁCZ ENDRE (1966): A névrövidüléssel alakult becéző nevek újabb előfordulásairól. *Magyar Nyelv* 62: 408–20.
- RÁCZ ENDRE (1967): Megjegyzések a magyar becézőnevek alakulásmódjairól. *Magyar Nyelv* 63: 292–7.
- RUZSICZKY ÉVA (1961): A szóképzés. In: TOMPA JÓZSEF (szerk.): *A mai magyar nyelv rendszere I*. Budapest. 333–420.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR (1996): A tulajdonnév jelentéstanáról egy névcsoport kapcsán. *Magyar Nyelv* 120: 319–25.
- ZÁNTÓ ÉDINA (2004): Hajdú Mihály, Általános és magyar jelentéstan. *Névtani Értesítő* 26: 210–6.